

**YABANCI DİLDEN TÜRKÇEYE ÇEVİRİLEN SAVAŞLA İLGİLİ
ROMANLARA BİR BAKIŞ**
**A Research on Novels Which Have Been Translated in to The Turkish
Language from Foreign Languages**

Özgür AKTAŞ

Yrd. Doç. Dr. Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Kars,
Ozgurkafkas@gmail.com

Özet

Bu çalışmanın amacı yabancı dilden Türkçeye çevrilen romanlarda savaşların nasıl anlatıldığını tespit etmeye yöneliktir. Bu amaçla ulaşılan romanlar incelenerek savaş anlatım tarzları değerlendirilmiştir. Araştırma doküman analizi yöntemine dayanmaktadır. Bu yöntemle 1812 Fransız-Rus Savaşı, Kırım Savaşı, Amerikan İç Savaşı, I. Dünya Savaşı ve İspanya İç Savaşı'ni ele alan romanlar incelenmiştir. 1812 Savaşı İki Devlet arasında olmuştur. Amerika ve İspanya ile ilgili romanlar ise iç savaşları anlatmaktadır. İncelenen diğer romanlar ise birçok devletin katıldığı I. Dünya Savaşı'ni ele alan eserlerdir. Bu eserler incelenerek bulgular elde edilmiş tartışma ve sonuç bölümünde ise elde edilen bilgiler analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Tarih Eğitimi, Savaş, Barış, Roman

Abstract

The purpose of this study is to attempt to identify how wars explained in novels which have been translated in to the Turkish language from foreign languages. In this sense an examination of war narrative styles was conducted. The research is based on the document analysis method. With this method, The French –Russian War of 1812, The Crimean War, the American Civil War, The First World War and the Spanish Civil War were examined. The War of 1812 was fought between the two states. The novels related to Spain and the USA describe their respective civil wars. In other novels many states participated in survey and dealing with the First World War. The results obtained were analyzed.

Keyword: History, History education, War, Peace, Novels.

GİRİŞ

Savaş en basit ifadesiyle toplu ve örgütlü bir şiddettir. Tarihin her döneminde ve bütün coğrafyalarda var olmuştur. Savaş karmaşık kültürel boyutları olan bir sorundur ve uzun vadede insanlığın bu sorunun üstesinden

gelip gelemeyeceği veya bu konuda ne yapabileceği bilinmemektedir.¹ İnsanlığın bildiğimiz en eski tarihinden beri devam eden savaşlar edebiyatta da yansımaları bulmuştur. İncelenen romanların konusunu aldığı savaşlar, Kırım Savaşı, Amerikan iç Savaşı, 1812 Fransız-Rus Savaşı, Birinci Dünya Savaşı ve İspanya İç Savaşı'dır. "Savaş ve Barış" romanı Rusya ile Fransa arasındaki savaşı anlatmaktadır. 1811 yılında Napoleon 685 bin kişiden oluşan ordusuyla Rusya Seferine çıkmıştır. 1812 yılında yapılan savaşlar Rusları oldukça güç durumda bırakmıştır. 26 Ağustos 1812 yılında Borodino yakınında meydana gelen medyan muharebesinde Ruslar elli sekiz bin Fransızlar ise elli dört bin kayıp vermiştir. Rus ordusu geri çekilerek Moskova'yı Fransızlara teslim etmek zorunda kalmıştır. Ancak Fransızlar Moskova'yı ele geçirdikten sonra yangınlar başlamıştır ve ordunun barınmasını güçleştirmiştir. Bu nedenle Fransızlar hızlı bir şekilde yıpranma sürecine girmiştir. İklimin soğuk olması, yiyecek bulma sıkıntısı ve Rus çeteler Fransız ordusunu zor durumda bırakmıştır. Bu nedenle Fransızlar için Rusya'dan çekilmekten başka çare kalmamıştır. 1912 Haziranında Rus sınırını geçen dört yüz yirmi bin kişilik "Büyük Ordu"dan yalnızca iki bin silahlı ve otuz bin silahsız Fransız askeri Rusya'dan çıkabilmiştir. Bunun yanında Moskova'dan hareket eden doksan yedi bin Rus askerinden Prusya sınırına ancak yirmi yedi bin kişi varabilmiştir.² Bu savaşla ilgili Tolstoy'un "Savaş ve Barış" romanı ele alınacaktır. 1853-1855 yılları arasında Ruslar ile Türkler arasında yapılan savaşa İngiltere ve Fransa; Osmanlı Devleti'nin yanında yer almıştır. Rusların Karadeniz'de Osmanlı donanmasını yakmaları Türkleri savaştan vazgeçirmemiştir. Müttefik kuvvetler Osmanlı devletine yardım amacıyla Kırım'ı hedef olarak seçmiştir. Rusların, Karadeniz'de en önemli savunma hattı olan Sivastopol Limanı hedef alınmıştır. Altmış bin kişilik Türk, Fransız ve İngiliz kuvvetleri Sivastopol'u on bir aylık kuşatmadan sonra ele geçirmiştir.³ I. Nikola'nın ölümüyle beraber tahta geçen II. Aleksandr barışı kabul etmek zorunda kalmıştır. İmzalanan Paris Barış Antlaşması'yla Osmanlı Devleti tarihte ilk defa bir Avrupa devleti olarak kabul edilmiştir.⁴ Bu savaşla ilgili Tolstoy'un Sivastopol romanı ele alınacaktır. Amerikan İç Savaşı 1861-1865 yılları arasında sürmüş ve altı yüz binin üzerinde asker ölmüştür. ABD bu savaşta I. Dünya Savaşı, İkinci Dünya Savaşı, Kore ve Vietnam Savaşlarından daha fazla kayıp vermiştir. 1936-1939 yılları arasındaki İspanya İç Savaşı adeta İkinci Dünya Savaşı'nın provası niteliğinde olmuştur. Cumhuriyetçileri destekleyen Ruslar ile

¹ AKAD, M.T. 2011: **Modern Savaşın Temel Kavramları**, İstanbul, 9

² KURAT, A. N. 1999: **Rusya Tarihi**, Ankara, 306-307

³ KURAT, A. N. 1999: 329

⁴ KURAT, A. N. 1970: **Türkiye ve Rusya**, 74.

Milliyetçileri destekleyen Almanlar ve İtalyanlar bu ülkede yeni geliştirdikleri uçak ve tank birliklerini denemiştir.⁵ (Akad, 2011: 113). Almanya ve İtalya'nın Franco'ya sürekli destek vermiştir. Sovyetlerin Cumhuriyetçilere destekleri ise geç başlamış ve yeterli olmamıştır. Savaş Franco'nun zaferiyle sona ermiştir.⁶ İspanya İç Savaşı ile ilgili "Çanlar Kimin İçin Çalıyor", "Umut" ve "Yasımı Tutacaksın" adlı romanlar incelenecektir.

İncelenen savaşlar aynı zamanda modern ve yıkıcı savaşlara geçiş açısı bakımından bir milat sayılmaktadır. Napoleon dönemi yurttaşlarının zorunlu hizmete dayanan kitle ordularının kurulmasına neden olmuştur. 1853-1856 yılları arasındaki Kırım Savaşı da modern savaşa geçişte bir aşamadır. Uzak bir kıyıya büyük bir ordu çıkarılmış ve uzun süre idare ettirilmiştir. 1861-1865 yılları arasındaki Amerikan İç Savaşı tarihin ilk büyük modern savaşı olarak sayılabilir. Bu ordular demiryolları ile taşınmış ve beslenmiş, buharlı gemiler savaşmış, ordular zaman zaman telgraftan yararlanmış ve seri ateşli silahlar kullanılmıştır. Birinci Dünya Savaşı ise orduların kısmen mekanize oldukları bir mücadeledir. 1914-1918 savaşının bir diğer özelliği de kitlesel ve topyekûn bir savaş olmasıdır.⁷ Tarihî romanlar, konularını tarihte yaşamış kahramanlarla, onların çevresindeki gerçek veya hayal ürünü kişilerin yaşam ve serüvenlerinden alan romanlardır. Kuşkusuz tarihi romanlar kanıt/belge değildir. Romanın yazarı geçmişte yaşanan olayları işlerken romani cazip hale getirebilmek için abartılmış öğelerle ve olaylarla süsleyebilir. Buna rağmen bu romanlar dönemin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi konularında önemli ipuçları vermektedir.⁸ Tolstoy ise savaş anlatımında edebiyatçılar ve tarihçiler arasındaki farka dikkat çekmektedir. Tarihçiler için en önemli belgeler genelkurmayın bildirimleri ve yazılı belgeleridir. Bu dokümanlar edebiyatçılar için daha az öneme sahiptir. Edebiyatçılar tarihçilere kıyasla günlüklerden, mektuplardan ve hikâyelerden yararlanmaktadır. Tarihçiler savaştaki insanlara tek boyutla yaklaşmalarına rağmen edebiyatçılar insanı çok yönlü incelemektedir.⁹ İlber Ortaylı'ya göre romancı eğer bir takım literatürü iyi okumuş, gezmiş tozmuş, yani topografik tetkikleri yapmış, başka kaynaklar okumuşsa, orijinal bir düşüncesi varsa pekâlâ tarihçi kadar hoş bir teori

⁵ AKAD, M.T. 2011: 113.

⁶ YILMAZ, M. 2010: **Savaş ve Uluslararası Sistem**, Ankara, 97.

⁷ AKAD, M. T. 2011: **20. Yüzyıl Savaşları**, İstanbul,13.

⁸ ÖZTÜRK, C.-OTLUOĞLU, R. 2005: **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Ürünler**, 127.

⁹ TOLSTOY, L. 2010a: **Savaş ve Barış I**, İstanbul, 23.

ortaya koyabilir.¹⁰ Roman diğer yazım türleri gibi ve tümünden daha vurgulu olarak insanı anlatır. İnsanı toplumsal ve tarihsel bir varlık olarak ele alan ilk yazın türü olduğunu söylemek de abartı sayılmamalıdır. Romanda tarih boyutu, sadece geçmiş zamanla, hele de uzak geçmişle sınırlı değildir. Güncel ortamda geçen, bugünü anlatan bir roman, on beş-yirmi yıl sonra yakın tarihi, yüz yıl sonra da tarihi anlatıyor olacaktır.¹¹ Tolstoy tarihçiler gibi edebiyatçıları nesnel olması görüşündedir. “Başarısızlıklarımızdan ve felaketlerimizden bahsetmeden önce, Bonaparte Fransa’sıyla yaptığımız savaşta başarımızı yazmak vicdanımı rahatsız ediyordu”¹² diyerek “Savaş ve Barış” romanının girişinde edebiyatçıların nesnellğe önem vermesi gerektiğine dikkat çekmiştir.

YÖNTEM

Çalışma doküman analizi yöntemine dayanmaktadır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olay ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Geleneksel olarak doküman incelemesi, tarihçilerin, antropologların ve dilbilimcilerin kullandığı bir yöntem olarak da bilinmektedir.¹³

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde incelenen eserlerden elde edilen bulgulara yer verilecektir.

Savaş ile ilgili yazılan en kapsamlı romanların içerisinde “Savaş ve Barış” romanı gelmektedir. Bu romanda hem Fransa Rusya arasındaki savaş hem de Piyer ve Nataşa adlı roman kahramanları arasındaki aşkı anlatılmaktadır. Eserde ayrıca savaş ve barış felsefesi ile ilgili tartışmaları da görmek mümkündür. Tolstoy tarih yazımındaki geçmiş ile kendi dönemindeki farka dikkat çekmiştir. Geçmişte tarihçiler tarihi olayları yorumlarken basit bir yöntem kullanmaktadır. Halkı idare eden kişilerin eylemlerini ele alarak bütün ulusun eylemlerini bu yönde değerlendirirdi. Ulusu idare eden insan ise gücünü Tanrıdan almaktadır. Sorunlar Tanrı’nın insanların işlerine direk müdahale ettiği yönündedir. Tarihsel olaylar

¹⁰ YOLAÇ, M. 2002: **Bir Kaynak Olarak Edebiyat, Toplumsal Tarih Dergisi**, Aralık, İstanbul, 52

¹¹ BAYDAR, O. 2002: **Bir Kaynak Olarak Edebiyat, Toplumsal Tarih Dergisi**, Aralık, İstanbul, 62-63.

¹² TOLSTOY, L. 2010a: 15.

¹³ YILDIRIM, A.-ŞİMŞEK H. 2006: **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, 187.

Tanrısal bir iradenin etkisi altında olarak kolayca yorumlanmaktaydı. Fakat, yeni tarih anlayışı bunu reddetmiştir. Savaşların nedenleri nedir, neden milyonlarca insan birbirini öldürüyor, neden topraklar çorak kalıyor, ticaret yön değiştiriyor, milyonlarca insan yoksullaşılıyor, zenginleşiyor, göç ediyor, aynı Tanrı'ya inanan milyonlarca Hıristiyan birbirini öldürüyor, bütün bunlar neden olmaktadır, insanları birbirine öldüren bu kuvvet nedir? Rus yazar Tolstoy bu meselelerin anlaşılabilmesinin tek yolunun ise insanlığın aynası olan tarihte saklı olduğunu savunmaktadır.¹⁴ Bu eser Tolstoy'un 1812 yılında Napolyon'un Rusya seferini anlatmaktadır. Tolstoy, savaşın nedenleri, savaşın yapısını, savaşta lider konumundaki insanların etkisini tartışmaktadır. Tolstoy'a göre savaş gibi büyük olaylar bir insanın iradesinden ziyade birçok faktörün yığılmasından oluşmaktadır. Yani büyük insanları tarihteki rolü bir etiket niyetindedir Oysa belli zamanın şartları içinde gelişen savaş oyunu pek çok şeyin birleşmesinden meydana gelir, burada cansız makineleri idare eden, ek bir irade değildir, savaş pek çok hareketin sayısız çarpışmasından doğmaktadır.¹⁵ Tolstoy'a göre yarım milyon insanın öldüğü bu savaşın tek nedeni Napoleon olamaz. Tolstoy'un deyişiyle bir insan nasıl tek başına bir dağı deviremezse bir insanda beş yüz bin kişinin ölümüne neden olamaz. Yazara göre bu olay insanlığın kaçınamayacağı bir kaderin sonucudur.

Dünyanın yaratılışından beri öldürmenin fiziksel ve ahlaki açıdan kötü olduğu bilindiği halde, neden milyonlarca insan birbirini öldürdü? Rus yazar bu sorusuna yine kendisi cevap vermiştir. "Demek ki bu o kadar kaçınılmaz bir şekilde zorunluydu ki, bunu yapan insanlar, arıların sonbaharda birbirlerini yok ederek yerine getirdiği erkek hayvanların yok olmasına yol açan doğaya ait zoolojik yasayı uygulamış oluyordular. Bu korkunç soruya başka bir yanıt verilemez."¹⁶

Bu romanda savaşa gitmeden önceki duygularla savaş sonrasında yaşanan duygular ve hayal kırıklığı dile getirilmiştir. Rus yazar Tolstoy'un eserlerinde ise en acımasız savaş aracı olarak top göze çarpmaktadır. Tolstoy eserlerinde cephe gerisinde şan, şeref ve kahramanlık gibi duygulardan söz ederken, savaş sırasında ise hastalık, açlık, sakatlık ve ölüm kavramlarıyla zıt duygulara dikkat çekmektedir. Rus yazar aynı zamanda savaş ve barış felsefesi ile ilgili tartışmalara girmektedir. Tolstoy; savaşları anlatırken analogilerden de yararlanmaktadır. Sık sık kullandığı analogiler ise şunlardır:

¹⁴ TOLSTOY, L. 2010b: **Savaş ve Barış II**, İstanbul, s.745.

¹⁵ TOLSTOY, L. 2010a: 155.

¹⁶ TOLSTOY, L. 2010a: 27-28.

Saat, karınca yuvası, sönmüş kovan, gemi, satranç ve eskrimdir¹⁷

Tolstoy; Rus askerlerinin iklimler yaşadığı gibi Napoleon'un da ikilemler yaşadığını belirtmiştir. Bir taraftan şan, şeref, madalya ve zafer duyguları diğer taraftan da yalnız kaldığı zamanlardaki ruhunu dinlediği düşünceleri farklıdır.*Kişisel insanca duygular, hayatın onca kulluk ettiği yalancı, yapay yönüne bir an için üstün çıkmıştı. Savaş meydanlarında seyrettiği ölümü, acıları, kendi içinde de hissediyordu. Başının, göğsünün ağrısı, kendisinin de ölebileceğini, acı çekebileceğini acı çekebileceğini, hatırlatıyordu ona. Şimdi artık ne Moskova'yı zapt etmek ne zafer kazanmak ne de şan almak istiyordu. Şan ona lazım değildi artık. Tek istediği dinlenmek, sessizlik ve özgürlüktü.*¹⁸ Komutanlar gibi askerlerin duyguları da değişiklik göstermektedir. Özellikle askerler savaş meydanında son anlarında hayalleri savaşımlardan çok uzaklara gitmektedir. Romanın kahramanlarından Prens Andrey de yaralıken babasının ölümünü, ilk aşkını düşünmektedir. Çektiği acılar yavaş yavaş kaybolarak geçmişe dadısının başında ninniler söyleyip, masallar anlattığı zamanı yaşamaktadır artık.¹⁹

Rus yazar Tolstoy, tarihçilerin fetihlerin olduğu yerde fatihler de vardır sözlerine katılmakla beraber savaşlara tek adamın neden olduğu fikrine katılmamaktadır.²⁰ Bununla beraber savaşlar milletlerin de kaderini belirlemektedir.

*“Bir milletin ordusunun, başka bir milletin ordusuna karşı elde ettiği büyük ya da küçük başarılar milletlerin güçlenmesine ya da zayıflamasının nedenleri ya da hiç değilse önemli belirtileridir. Ordu zafer kazanır yenen milletin hakları yenilen milletin zararına olarak çoğalır hemen. Ordu hezimete uğrar hezimetin derecesine göre millet haklarından mahrum edilir, ordusunun uğradığı hezimet tam bir hezimet ise, bütünüyle boyun eğer.”*²¹

Eserde ayrıca savaş zamanındaki değişimlere de dikkat çekilmiştir. Savaş zamanında at, altın yük arabası fiyatları sürekli artarken kağıt para, lüks eşya, mobilya ayna fiyatları ise sürekli ucuzlamaktadır²² Bunun yanında

¹⁷ AKTAŞ, Ö. 2012: **Savaşın ve Barışın Öğretmeni Tolstoy**, Bir Eğitimci Olarak L Tolstoy ve Yasnaya Polyana Okulundaki Uygulamaları, Ankara, 15.

¹⁸ TOLSTOY, L. 2010b: 297.

¹⁹ TOLSTOY, L. 2010b: 295.

²⁰ TOLSTOY, L. 2010b: 308.

²¹ TOLSTOY, L. 2010b: 592.

²² TOLSTOY, L. 2010b: 355.

savaşlar değerlendirildiğinde savaş şartlarının önemli olduğu bir gerçektir. Savaşı sonradan değerlendiren tarihçiler sık sık komutanın taktik yanlışlıklarına dikkat çekmektedir. Tolstoy burada soğukkanlı bir değerlendirme yapılması gerektiğini söylemektedir. Çünkü komutan değişen bir süreç içerisinde. İstihbarat raporları farklı olabilmektedir. Subaylar birbirinden farklı yorumlar ve değerlendirmeler yapabilirler. Bunun yanında ordunun ve erzakın sevk ve idaresi gibi konularda da son söz komutanındır. Yani komutan süregelen olaylar içerisinde en doğru kararı vermek zorundadır. Tolstoy komutan Kutuzov'u merkeze alarak değerlendirmelerini yapmıştır. Türklerle yapılan savaşta da yararlılık gösteren bu komutana bazı çevreler savaş sırasında alayla bakmışlardır. Bir gözü görmediği için "bu komutanla ancak kör ebe oynanabilir" denilerek dalga geçen insanlar bile vardır. Savaşın kazanılmasında büyük rolü olan bu komutana ne Rus devlet erkânı ne de tarihçiler yeterli vefayı göstermiştir. Tolstoy ise büyük insanların bu tür övgüler eksik kalsa bile kendilerinden bir şey kaybetmeyeceğini belirtmiştir. Tolstoy'a göre bir uşağın büyük insana saygı göstermemesi önemli değildir. Çünkü uşağın büyüklük anlayışı kendine göre değişmektedir. Tarihçiler bazen iddiaları Napoleon içinde ileri sürmüştür. "Bazı tarihçiler savaşın kazanılması için Napoleon'un hassa kuvvetlerini ileri sürmesi yeterliydi diyorlar. Napoleon hassa kuvvetlerini ileri sürseydi şöyle olurdu, böyle olurdu demek, tıpkı sonbahar ilkbahar olsaydı şöyle olurdu böyle olurdu demeye benzer."²³

*Tolstoy savaş ve barışın aslında her zaman iç içe de olduğunu belirtmiştir. Önceleri askeri kıtaların başında kitlelerin hareketini, savaş, sefere ve çarpışma emirleriyle yöneten tarihî kişilikler şimdi kaynayan hareketi siyasi, diplomatik görüşmelerle, kanunlarla, antlaşmalarla idare ediyorlar.*²⁴

Tolstoy; "Sivastopol" adlı eserinde ise savaşın askerlere yaşattığı acılar dile getirilmektedir. Tolstoy'a göre tabiatın güzelliğini insanoğlu savaşlarla mahvetmektedir. Tabiatın mavi ve yeşil rengi savaş nedeniyle kahverengi haline gelmektedir. Tolstoy savaş kazanan komutanlara ve fatihlere ise pek çok insanın aksine mesafeli yaklaşmamaktadır. Bunun yanında savaşın gerçek yüzü ile görünen yüzü arasındaki farka da dikkat çekmektedir.

"Savaşı bando, mızıkta ve dalgalanan sancaklar eşliğinde at oynatan

²³ TOLSTOY, L. 2010b: 302-303.

²⁴ TOLSTOY, L. 2010b: 724.

*generaller, düzgün sıralar oluşturup pırlıtlı giysiler içinde geçit yapan askerler olarak değil, gerçek yüzü ile görüyorsunuz: Kan, acı ve ölü olarak.*²⁵

Amerikan İç Savaşı'nı anlatan roman "Rüzgâr Gibi Geçti" savaş ve savaş sonrasındaki sosyal yapıya işaret etmektedir. Köleliğin kaldırılmasını savunan Kuzey devletleri ile köleliğin devamını isteyen Güney devletlerinin savaşı anlatılmaktadır. Bu roman güneyli bir yazarın bakış açısı ile anlatılmaktadır. Olayın yeri ise Atlanta'dır. Romana göre Güneyde yaşayan insanlar değerlerine bağlıdır ve savaş öncesinde siyahlar ile beyazlar mutluluk ve uyum içerisinde yaşamaktadır. Bununla beraber Güney Devletleri'nin iç savaşı kaybedeceğini bilenler de vardır. Çünkü Güney'in pamuğu ve gururu dışında kuzeye hiçbir üstünlüğü yoktur. Kitapta iç savaş nedenleri derinlemesine anlatılmamaktadır. Köleliğin kötü yanını gösteren hiçbir vurgu da yoktur. Romanın kahramanlarından Yüzbaşı Butter gerçekçi bunun yanında Güney'in gururunu taşımayan bir şahsiyettir. Devletlerin doğuşunda ve yıkılışında zarar edenler gibi kar edenleri de bilmektedir. Ablukaya alınan Güney Devletlerine fahiş parayla mal satmakta ve bundan asla utanmamaktadır. Bunun yanında Güneylileri daha savaş başlamadan kaybedecekleri konusunda uyarmıştır. Çünkü güneyin fabrikası, atölyeleri, gemileri, tersaneleri kuzey karşısında yok denecek kadar azdır: Butter bu savaşın kutsallığına da güneylilerin tersine inanmaktadır. Çünkü ona göre her savaşın nedeni paradır. Onun boş sözlere ve güzel naralara karnı toktur.²⁶ Romanda iç savaşın acıları dile getirilmiştir. Savaş başladıktan kısa süre sonra kadınlar yas elbiselerine bürünmekte ve "Oakland Mezarlığı"nda her gün yeni bir çukur açılmaktadır. Hastanelerde kinin, afyon, klorofom ve tendürdiyotun yokluğu çekilmektedir.²⁷ Atlanta'da her evden en az bir oğul, bir baba, bir koca, bir nişanlı, bir kardeş savaşa katılmıştır.²⁸ Romanda vurgulanan diğer bir husus ise savaş sırasında askerleri ve sivil halkı pençesine alan dizanteri, tifo ve çiçek hastalığıdır.²⁹ Bunun yanında cepheden gönderilen mektuplar ile cepheye gönderilen mektupların ortak bir noktası da açlıktan bahsedilmesidir. Askere katılmadığı gibi kendi ülkesinin askerlerine fahiş fiyatla cephane satan Butler kahramanlık kavramına da alayla bakmaktadır. Ona göre savaşı zenginler çıkarmakta ve fakirler

²⁵ TOLSTOY, L. 2009: Sivastopol, İstanbul, 11.

²⁶ MITCHELL, M. 2002a: **Rüzgâr Gibi Geçti I**, İstanbul, 285,308.

²⁷ MITCHELL, M. 2002a: 289-290.

²⁸ MITCHELL, M. 2002a: 339.

²⁹ MITCHELL, M. 2002a: 379.

sürdürmektedir.³⁰ Romana damgasını vuran başka bir sahne ise kollarını ve bacaklarını kaybeden hastane odalarında ölmeyi bekleyen binlerce askerin tasviridir.³¹ Romanın kadın başkahramanı Bayan Scarlet ise Güney'in adetlerine sıkı sıkıya bağlı olmakla beraber, toplum içinde iş kurabilen cesur bir kadındır. Yüzbaşı Butter'i tanınması ve onunla evlenmesi Güney'in değerlerine aykırı olan davranışlarını iyice arttırmıştır. Kendi başına iş kurmuştur. Bunun yanında İç savaş sonrası Atlanta'nın yeniden imarında daha fazla odun satabilmek için Kuzeyli askerlerle (Yanke) iletişim içerisinde olmuştur. Butter gibi Scarlet de savaş sonrası vurguncu imajını temsil etmektedir. Romanın hemen hemen yarısından sonraki kısmı iç savaşı ve sonrasını konu etmekten çıkarak insan ilişkilerine yoğunlaşmıştır.

Bu romanda dikkat edilmesi gereken bir nokta ise bu kitabın güneyli bir bakış açısıyla yazılmış olmasıdır. Köleliğin olumsuz yanlarına vurgu yoktur. Hatta savaş öncesi beyazlarla siyahlar mutlu şekilde yaşamaktadır. İç savaş dengeleri değiştirmiştir. Siyahları (zencileri) işsiz bıraktığı gibi onların işsiz kalarak suçlu olmasını teşvik etmiştir. “*Serbest Bırakılan Zenciler Bürosu*” siyahları tarlalardan ve çiftliklerden aldığı için üretim sekteye uğramaktadır.³² Bununla beraber siyahlara karşı cinayet işleyen “Ku Klux Klan Örgütü” ise siyahların saldırılarına karşı beyazların hakları koruyan bir yapı olarak sunulduğu da görülmektedir.³³ “Rüzgâr Gibi Geçti” romanı savaş sırasında ve savaş sonrasında Atlanta'nın durumunu akıcı bir dille tasvir etmektedir. Akıcı bir üsluba sahip olan eser ileride iç savaşla ilgili anlatımlardan vazgeçerek insan ilişkilerine yönelmektedir. Bunun yanı sıra Güney'in sahip olduğu bir bakış açısına sahiptir. Kuzey devletlerinin siyahların ve Kuzeyli askerleri (Yanke) açısından olayların aktarılmadığı görülmektedir. Bu eserde kullanılan yöntem tarihin kötüye kullanma yöntemlerine benzemektedir. Belli bir olaya sabitlenerek kötüye kullanmak tekniği bir başka olayı unutturmak ya da haklı göstermek için belli bir olaya sistemli olarak odaklanmakla ortaya çıkmaktadır.³⁴

“Kayıp Zamanlar” adlı eser I. Dünya Savaşı'nı anlatmaktadır. Thomas, Koca Joe ve Charlie isimlerinde üç kardeşin zor olan yaşamlarına bir de savaşın eklenmesiyle hayatın daha zorlaştığı dile getirilmektedir.

³⁰ MITCHELL, M. 2002a: 288.

³¹ MITCHELL, M. 2002a: 475.

³² MITCHELL, M. 2002a: 680.

³³ MITCHELL, M. 2002b: *Rüzgâr Gibi Geçti II*, İstanbul, 1040.

³⁴ WIRTH, L. 2004: *Tarihi Kötüye Kullanma Biçimleriyle Yüzleşmek, Tarihin Kötüye Kullanımı*, İstanbul,42.

Yazar çocukların soy isimlerini Peaceful olarak belirtmiştir. Eser Thomas üzerinden anlatılmaktadır. Thomas ve Charlie I. Dünya Savaşı başladığı zaman Fransa'ya destek vermek için İngiliz Ordusuna katılmıştır. Charlie cephede çavuşun emrine uymadığı için kurşuna dizilmiştir. Bu roman savaşın, siyasi ve diğer nedenlerine değinilmeksizin, bireyler üzerinde yarattığı olumsuz etkileri dile getirmektedir. Savaşın acı dolu yüzünü ise şöyle nitelendirmektedir:

“İnsanların birbirlerine neler yapabileceklerini gördükten sonra merhametli tanrının ve cennet diye bir yerin varlığına inanyormuş gibi yapıp kendimi kandıramıyorum artık. İnandığım tek şey, içinde yaşamakta olduğum cehennemdi ve Tanrı değil insanlar tarafından yaratılmıştı.”³⁵
Savaşın insanın en yakın arkadaşlarını kaybettiği şöyle tarif edilmiştir:

“ Çoğu tanıdık yüzlerdi, beraber yaşadığım, sakalaştığım kâğıt oynadığım, savaştığım yüzler...”³⁶

Morpurgo'nun başka bir eseri olan “Savaş Atı” Birinci Dünya Savaşı'nda Almanlar ve İngilizler arasında yaşanan savaşta bir “Joey” adlı bir atın gözünden anlatılmaktadır. Çocuklar ve gençler için yazılmış olan roman savaşın siyasi nedenleriyle ilgili derin tahlillere girmemiştir. Atı çok seven çocuk “*Bir yerlerde yaşlı bir dük mü vurulmuş ne*”... diyerek savaşın sıradan insanların dünyasına girdiğini dile getirmiştir. Albert, atının babası tarafından orduya satılması nedeniyle o da savaşa katılmaya karar vermiştir. Savaşın sonunda Fransa'da yaralı atına kavuşabilmiştir. Savaş atı bir hayvanın gözünden savaşın acı yönlerini göstermektedir. İnsanların savaşta atlara da çok büyük zararlar vermektedir. Bu romanda askerlere acılar yaşatan ise makineli tüfek ve toptur. Savaş sırasında tel örgülere takılarak kalan “Joe” bir Alman ve İngiliz asker tarafından kurtarılmıştır. Savaş sırasında farklı üniforma giymenin düşman olmaya yettiği vurgulanarak savaş neden iyi ve güzel olan her şeyi yok etmek zorunda denilerek savaşın acı tarafı dile getirilmektedir.³⁷ “Savaş Atı” akıcı ve sürükleyici bir üsluba sahiptir. Savaşın siyasi sebeplerine yoğunlaşmaktan ziyade insanlara ve hayvanlara savaşın getirdiği yıkımlar bir atın ağzıyla anlatılmaktadır.

“Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok” adlı eser savaşın cephedeki yüzünü okurlara sunmaktadır. Bir taraftan hayatlarının en güzel zamanlarını

³⁵ MORPORG M. 2009: *Kayıp Zamanlar*, İzmir, 35.

³⁶ MORPORG M. 2009: 160.

³⁷ MORPORG M. 2012: *Savaş Atı*, İzmir, 104.

cephede geçiren genç insanlar ve kaybolan umutlardan bahsedilmektedir. Savaş zamanında askerlerin nasıl bir psikolojiye girdiklerini, de göstermektedirler. Savaştan nefret eden askerler aynı zamanda ölecek olan arkadaşlarının çizmelerine de sahip olmak istemektedir.³⁸ Yazar ayrıca savaş zamanında askerlerin her ülkede aynı güdülerle cepheye sürüldüklerini de söylemektedir: “*Bizim profesörlerimiz, papazlarımız ve gazetelerimiz sadece bizim haklı olduğumuzu söylüyorlar. İnşallah söyledikleri doğrudur. Beri taraftan Fransız profesörleri, papazları ve gazetecileri de kendilerinin haklı olduğunu ileri sürüyorlar. Buna ne buyrulur?*”³⁹ Romanda askerlerin felaketine neden olan en tehlikeli silah ise gazdır⁴⁰

Remarque tarafından yazılan “Dönüş Yolu” adlı eserde ise savaş sonrasında askerlerin savaştan sonra yeni hayata uyum sağlamasındaki koşullar dile getirilmiştir. Cepheden eve dönerken her şeyin iyi olacağını düşünen askerleri başka bir yıkım daha beklemektedir.

*Gurbette geçen bunca yıldan sonra memlekete dönüşü bambaşka düşünmüştük. Bizleri bekleyeceklerini sanmıştık; ama daha şimdiden herkesin kendi işine gücüne daldığını görüyoruz (Remarque, 1973: 33).*⁴¹

“Dönüş yolu” adlı eserde savaş anıları askerlerin peşini asla bırakmamaktadır. Bununla birlikte savaşın acı yüzünü gören askerlerden Ludwig savaş kışkırtıcılığı yapan müdüre şöyle demektedir. “*Sizler savaşı kendinize göre tanıdınız. Yani dalgalanan bayraklar, coşkunluk ve marşlar. Ama sizler savaşın sadece istasyona kadar olan yüzünü gördünüz. Sizi bu yüzden paylayacak değiliz*”.⁴² Bununla beraber savaş cephe gerisini de etkilemiştir. Sivil insanlar uygulanan katı kurallar cephe savaş vermiş insanların yakınlarını hayal kırıklığına uğratmıştır. Bu durum bir kadının ağzından şöyle açıklanmıştır: *Çocuklarım aç kalsın diye mi, kocam cepheye öldü?*⁴³ Askerle cepheden döndüklerinde güzel bir hayatla karşılaşacaklarını ummuştur. Ancak amansız mücadele cephe gerisinde de devam etmektedir. Romanın kahramanlarından Rahe şu cümlelerle anlatmaktadır: “*Burada*

³⁸ REMARQU, E. M. 1973: **Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok**, İstanbul, 16.

³⁹ REMARQU, E. M. 1973: 180.

⁴⁰ REMARQU, E. M. 1973: 252.

⁴¹ REMARQU, E. M. 2012: **Dönüş Yolu**, İstanbul, 33.

⁴² REMARQU, E. M. 2012: 109.

⁴³ REMARQU, E. M. 2012: 148.

barış yok henüz. Burada hala savaş ve dövüş var... ⁴⁴.

Savaş cepheden dönen insanların yeni yaşama uyum sağlayamamalarını zorlaştırmaktadır. Romanın kahramanlarından Ludwig durumu şu şekilde özetlemektedir. *“Bizler çuvalladık, ama dünya işleri aynı biçimde devam ediyor; savaş falan olmamış gibi* ⁴⁵

“Silahlara Veda” adlı romanda İtalya saflarında Avusturyalılara karşı savaşan Tenente adlı asker merkez alınarak anlatılmıştır. Catherina adlı İngiliz hemşire ile tanışması, aralarındaki aşk ve Catherina’nın ölümü ile roman bitmiştir. Hemingway bu romanda cephedeki askerlerin savaşa bakış açısını ve savaş ortamını yansıtmıştır. Askerler savaşın nasıl durabileceğine, askerlerin üzerinde savaş için subayların baskısından bahsedilmiştir. Askerler savaşa dünyanın her yeri gibi anlam yüklemektedir. Savaş zaferle kazanılmaz, savaşta yenik düşülürse düşman askerlerinin en büyük değerleri inciteceği tartışmaları askerler arasında sıklıkla tartışılmaktadır. ⁴⁶ Hemingway bu eserini savaş ortamı olmak üzere aşk ilişkisi üzerine kurmuştur. Savaşta sıradan askerlerin diyaloglarını içermesi bakımından başarılı olan roman savaş ve barış kavramı ile ilgili derin tartışmalara ve analizlere girmemektedir.

“Çanlar Kimin İçin Çalıyor” adlı roman Amerika Birleşik Devletleri’nden İspanya iç Savaşı’na katılmak için gelen İspanyolca hocası Robert Jordan adlı kahraman etrafında gelişmektedir. Bu eserde İspanya iç Savaşı’nın karakteristik özellikleri kolayca görülebilmektedir. Alman, Heinkel yüz on bir ve İtalyan Fiat avcı uçakları, Rus uzmanlar, Cumhuriyetçi askerlerin acemilikleri görülmektedir ⁴⁷ Ayrıca Cumhuriyetçi komutanlar Robert Jordan’ı hayal kırıklığına uğratmışlardır. Çünkü askeri deha gösteren komutanlar yoktur ⁴⁸. Bu romanda iç savaşla bölünmüş İspanya’daki grupların birbirlerine hınç dolu davranışları konu edilmektedir. Romanda, Milliyetçilerin uyguladıkları işkence olayları anlatılmaktadır. Fakat Cumhuriyetçiler de masum değildir. Ele geçirilen Milliyetçi esirler sivil olmalarına rağmen bazıları ise hiçbir suçları olmamasına rağmen vahşice öldürülmektedirler. Yine bu romanda da Rahipler ve kilise

⁴⁴ REMARQU, E. M. 2012: 275.

⁴⁵ REMARQU, E. M. 2012: 247.

⁴⁶ HEMINGWAY, E. 2012: **Silahlara Veda**, İstanbul, s.46-47.

⁴⁷ HEMINGWAY, E. 2007: **Çanlar Kimin İçin Çalıyor**, Ankara, 245.

⁴⁸ HEMINGWAY, E. 2007:249.

Cumhuriyetçilerin düşmanı olarak yerini almıştır. ⁴⁹

“Çanlar Kimin İçin Çalıyor” romanı İspanya İç Savaşı’nı edebi bir dille anlatmıştır. Kendi içerisinde bölünmüş bir İspanya, İspanya’da gelip savaşıyor insanlar ve yabancı müdahalesi dikkat çekmektedir. Romanda da görülebileceği gibi hiçbir savaşta din, İspanya iç savaşında olduğu gibi keskin bir taraf olmamıştır. Bununla beraber Cumhuriyetçiler de savaş anında ya da ölürken dualar etmekte ve Tanrıdan bağış dilemektedirler. Cumhuriyetçi savaşçılardan El-Sardo ölmenin ve öldürmenin savaşın bir kuralı olduğunu biliyordu. Fakat O’na göre yaşamak dünyanın en büyük güzelliğidir.

“Ama yaşamak bir tepenin yamacında rüzgârla salınan bir buğday tarlasıydı. Yaşamak gökyüzünde dolanan bir atmacaydı. Tahılın savrulduğu samanların uçtuğu harman yerinde, tozlar içinde duran bir toprak bir testideki suydur yaşamak...” ⁵⁰

İspanya İç Savaşı’nı en iyi şekilde anlatabilen romanlardan birisi de *Yasımı Tutacaksın* adlı eserdir. Colins ve Rapiere’nin İspanya’ya giderek yaptıkları röportajlar ve görüşmelerle bu çalışma tarihsel bir roman haline dönüşmüştür. Manuel Benitez El Cordobes adlı boğa güreşçisinin yaşamı merkeze alınarak İspanya’nın iç savaş öncesi, iç savaş sırasında ve iç savaş sonrasındaki durumunun tasviri yapılmıştır. İspanya’yı iç savaşa sürükleyen şartları bu eserde kolaylıkla görebiliriz. Manuel Bertiez, İspanya’nın Endülüs bölgesinde dünyaya gelmiştir. Bu bölge geniş çiftliklerin olduğu yerdir.

Manuel Bertiez’in yaşadığı yerde seçimleri Cumhuriyetçiler kazanmıştır. Ancak isyan sonrası bu yer Franco güçlerinin eline geçmiştir. Romanda, akademik tarihçilikte edinilebilen bilgiler edebi bir dille anlatılmıştır. Manuel Bertiez’in doğduğu yerlerde büyük toprak sahipleri ve topraksız köylüler vardır. Büyük toprak sahiplerinin yanlarında çalışanlar karınlarını bile zor doyurmaktadırlar. Kilise büyük toprak sahiplerinin yanında yer almaktadır. Cumhuriyetçiler iktidara gelince Kiliseler ve din adamları hemen hedef olmuşlardır. Bölgedeki yoksul köylüler büyük malikânelere saldırmış ve yiyeceklere el koymuşlardır. Romanda Franco’nun Fas’tan uçakla gelerek İspanya’daki milliyetçileri yönetmesi de anlatılmıştır. Franco güçlerinin yönetimi ele almasıyla ele geçirilen Cumhuriyetçilere

⁴⁹ HEMINGWAY, E. 2007:132.

⁵⁰ HEMINGWAY, E. 2007: 331.

karşı bir kıyım politikası başlamıştır. Büyük toprak sahipleri ve Kilise ayrıcalıklı konumuna kavuşmuştur. Artık içe kapanma, düşmanla hesaplaşma ve sansür dönemine girilmiştir. Manuel Bertiez bu dönemdeki İspanya'daki yoksulluğun sembollerinden birisidir. Para kazanmak ve zenginliğe ulaşmanın yolu arenalardan geçmektedir. Binlerce fakir İspanyol genç arenalarda sakat kalmakta ya da can vermektedirler. Fakir İspanya "*Umutsuz cüretkârlarla*" dolmuştur. Bertiez pek çok yaralanmadan sonra paraya ve üne kavuşmuştur. "*Yasımı Tutacaksın*" romanında İspanya'yı iç savaşa sürükleyen koşullar açık bir şekilde anlatılmıştır. Fakirlik ve eğitimsizlik iç savaş öncesi İspanya'nın genel özelliğidir. Zenginliği ve büyük toprakları elinde bulunduran kitleye halk gittikçe kin duymaktadır. Bunun yanında tarafların birbirlerine uyguladıkları işkenceler İspanya toplumunu derinden bölen diğer bir etkidir. Tüm fakir ülkelerde olduğu gibi İspanya'da da gençler ne olursa olsun bir çıkış yolu aramışlardır. Bu çıkış yolu arenada boğalarla dövüşmektir. Ama bu hayale ulaşmak için binlerce İspanyol genç arenalarda can vermiştir. Bu nedenle İspanyanın en iyi matadorlarından olan Manuel el Cortobes fakirlik içinde yaşayan ablasına onun için hayatla bir kumar oynayacağı söylemiştir. "*Ağlama Angelita, bu akşam ya sana bir ev satın alacağım ya da yasımı tutacaksın.*"⁵¹

Cumhuriyetçiler ve Milliyetçiler arasındaki hava mücadelesi "*Umut*" adlı romanda ele alınmaktadır. Roma Cumhuriyetçilerin son büyük kalesi sayılan Madrid'in Franco güçleri tarafından kuşatıldığı zamanda geçmektedir. Romanın başkahramanı Magnin İtalyan ve Alman uçaklarına karşı mücadeleyi örgütlemektedir. Fakat bunu yapabilmek çok zordur. Çünkü elindeki uçaklar yetersizdir. Çareyi dışarıdan devletlerin gözden düşmüş eski model uçaklarını satın almakta bulmuştur. Bu uçakları kurduğu ekip savaşa hazır hale getirmektedir. Ordudan Cumhuriyetçi saflara geçen pilotlar ve havacılıktan anlayan uluslararası gönüllüler uçakların savaş pilotluğunu üstlenmişlerdir.⁵² Kilise ile Cumhuriyetçiler arasındaki mücadele "*Umut*" adlı romana da yansımıştır. Kiliselere ve papazlara karşı saldırılar olmuştur. Cumhuriyetçilere göre Kilise halka ve kadınlara iki şey öğretmektedir. Birincisi baş eğmek ikincisi ise uyumaktır. Cumhuriyetçiler, kilisenin büyük toprak sahiplerinden yana çıkmasından şikâyetçidir. "*Asturya Ayaklanması*"nı bastırılara destek vermeleri, Katalanların soyulmasını desteklemesi, haksızlıklar olduğu zaman yoksul halka sabır telkin etmeleri, Franco'nun mücadelesini din adına yaptığına ait kilisenin

⁵¹ COLINS, L.-LAPIERRE, D. 1973: *Yasımı Tutacaksın*, İstanbul, 343

⁵² MALRAUX, A. 2007: *Umut*, İstanbul, 101.

desteği Cumhuriyetçileri zor durumda bırakmaktadır.⁵³ Umut romanında İspanyadaki fakirlik de ele alınmıştır. Bu dönemde İspanya’da çocuklar yetersiz beslenme nedeniyle cüce kalmaktadır.⁵⁴

Romanda Cumhuriyetçilerin silaha olan ihtiyaçları ve Cumhuriyetçi tarafta çarpışan askerlerin silah kullanmayı bilmemesi de yer almıştır.⁵⁵ Cumhuriyetçiler Madrid savunmasında Milliyetçilere karşı gittikçe güç kaybediyorlar ve sona yaklaşıyorlardı. Hava kuvvetlerini organize eden Manuel ise içerisinde hayalleri beslemeye devam etmektedir.

“*B* arış olacaktı bir gün. O zaman adeta tanımadığı bir başka adam olacaktı Manuel, nasıl, Sierra’da kayak yaparım diye ufak bir araba satın almış olan adam için, bugünkü savaşçı hiç de tanımadığı bir başka adamsa”.⁵⁶

“*Umut*” romanı hem edebi hem de tarihsel bir önem taşımaktadır. Çünkü bu romanın yazarı İspanya İç Savaşı’na katılmış ve Cumhuriyetçilerin hava kuvvetlerini organize etmiştir. Yine “Çanlar Kimin Çalıyor” romanının yazarı Ernest Hemingway da İspanya İç Savaşı’na gönüllü olarak katılmıştır.

Aslan Asker Şvayk, Birinci Dünya Savaşı’nda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’na mensup olan bir askerın savaştaki durumunu mizahi bir dille anlatmaktadır. Bu eserde savaşın siyasi, ekonomik nedenlerine değinilmemektedir. Savaşın gerçeklerinin insanın en saf doğasıyla anlatmaktadır. Aslan asker Şvayk, saf bir kişiliğe sahip olmakla beraber insan doğasının en saf yönünü temsil etmektedir. Sivil hayatta bir köpek satıcısıdır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu öldürüldüğü Şvayka söylendiği zaman o hiç endişeye kapılmamıştır. Çünkü onun tanıdığı iki Ferdinand vardır. Birincisi eczacı çırağı, ikincisi ise yine köpek satıcılığı yapan Ferdinand her ikisinin ölümü de büyük bir kayıp değildir.⁵⁷

Bu eserde en önemli değerler bile mizahi duyguyla anlatılmıştır. Bununla beraber savaşlara ince göndermeler de yapmaktadır. Şvayk insanları

⁵³ MALRAUX, A. 2007: 208.

⁵⁴ MALRAUX, A. 2007: 212-213.

⁵⁵ MALRAUX, A. 2007: 283.

⁵⁶ MALRAUX, A. 2007: 568.

⁵⁷ HASEK, J. 2012: **Aslan Asker Şvayk ve Birinci Dünya Savaşı’nda Başından Geçenler**, İstanbul, 57.

savaşa yönlendirmenin en önemli bir ögesinin de din olduğunu belirtmiştir. *İnsanları boğazlamanın ilk hazırlıkları her zaman ya Tanrı adına ya da insanoğlunun kendi kafasında yarattığı yüce bir varlık adına yaratmıştır.*⁵⁸ Bununla beraber savaşın bazen işe yaradığı da mizahi bir dille anlatılmıştır. *Savaş insanlık için bulunmaz bir nimetti; çünkü savaşlarda yalnız namuslu ve iyi niyetli insanlar değil, bir sürü alçak ve namussuz da ölmektedir*⁵⁹.

Aslan Asker Şvayk'ta insan doğasının en temel duygularına vurgu yapılmaktadır. Bunun yanında büyük sözler, madalyalar, unvanlar gibi kavramlar bu eserde mizahi bir dille anlatılmıştır. Bu nedenle bu eserin anlatımı oldukça farklıdır. Bu eserin önemli noktalarından birisi de I. Dünya Savaşı'nda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu konu almasıdır. Gerek akademik tarihçilikte gerekse edebi ürünlerde Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'ndaki konumunu konu alan eser sayısı oldukça sınırlıdır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

İnsanlığın bilebildiğimiz en eski tarihinden beri savaşlar devam etmektedir. İnsanlık bu eylemi şiirler, şarkılar gibi edebi hayatına yansıtmıştır. Çalışmada ele alınan eserler 1812 Fransa- Rusya Savaşı'nı, Kırım Savaşı'nı, Amerikan İç Savaşı, Birinci Dünya Savaşı, İspanya İç Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı'dır.

“Rüzgâr Gibi Geçti” romanı Amerikan İç Savaşı'nı ve sosyal ortamı anlatmaktadır. Amerika da kölelik sisteminin devam etmesini isteyen Güney Devletleriyle kölelik sisteminin kaldırılmasını isteyen Kuzey Devletleri arasındaki savaş anlatılmaktadır. Roman bir güneyli bakış açısıyla anlatılmıştır. Kölelik sisteminin olumsuz yönleri ve siyah ırka mensup olan insanların çektiği acılar romana yansıtılmamıştır. Bunun yanında kölelik sisteminin kaldırılmasının siyah nüfus (Zenciler) üzerindeki olumsuz etkisine değinilmiştir. Çünkü serbest kalan bu insanlar suç işlemekte ve beyazları tehdit etmektedir. Ayrıca siyah nüfusun çiftliklerden ayrılması pamuk üretimini olumsuz etkilemiştir. Romanda siyahların beyazlarla eşit olarak oy hakkı ve kanun önündeki eşitliği de beyazlar açısından olumsuz bir kazanım gibi sunulmuştur. Bunun yanında savaş zamanında ve sonrasında yaşanan sosyal ve ahlaki çöküş de romana konu edilmiştir. Bu romanda Kuzey'in bakış açısını ya da köleliğin kaldırılmasının siyahlar ırka mensup nüfus açısından önemine değinilmemiştir. Bu nedenle bu roman tek

⁵⁸ HASEK, J. 2012: 33.

⁵⁹ HASEK, J. 2012: 353.

tarafli bir bakış açısına sahiptir.

Yazarları değerlendirildiği Hemingway, Morporgu ve Remarque savaşlarla ilgili yazıları ile tanınmaktadır. Morporgu eserlerinde genellikle basit ve akıcı bir dille savaşları anlatmaktadır. Morporgu'nun eserleri çocuklar tarafından da anlaşılabilir basitliğe ve açıklığa sahiptir. Remarque ise savaş sırasında yaşanan acıları ve savaş sonrası askerlerin yaşadıkları zorlukları dile getirmektedir. Devletlerin kazandıkları ya da kaybettikleri toprak ya da başka kazanç ve kayıplara yer vermemektedir.

İnsanlığın yaşadığı en büyük savaşlardan birisi olan Birinci Dünya Savaşı ile ilgili romanlardan “Aslan asker Şvayk” adlı eser incelenmiştir. Bu eser diğer romanlardan farklı olarak savaşı alaycı ve mizahi bir dille anlatıyor olmasıdır. Bu eserde madalyaların, atılan naraların üretilen ve gerçekleşmesi mümkün olmayan kahramanlık hikâyeleriyle dalga geçilmektedir. Bu eser insanların savaşa bakışlarıyla ilgili en saf ve doğal duygularını dile getirmektedir. Bu eser ayrıca I. Dünya Savaşı'nda Avusturya-Macaristan İmparatorluğunu ele aldığı için önemlidir. Türkiye'de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun rolünü ele alan hem akademik hem edebi eser sayısı oldukça sınırlıdır.

İspanya İç Savaşı ile ilgili olarak ise “Çanlar Kimin için Çalışıyor”, “Umut” ve “Yasımı Tutacaksın” romanları değerlendirilmiştir. “Çanlar Kimin İçin Çalışıyor” romanı Ernest Hemingway'ın İspanya İç Savaşı'nı önce gazeteci olarak sonra ise bu saflarda savaşan bir asker olarak yazmıştır. Bu eserlerde bir iç savaşın bir ülkeye ne kadar tahrip edebileceğini görülmektedir. Bu romanlarda İspanyadaki eşitsizliği, fakirliği ve bölünmüşlüğü görmek mümkündür. Ayrıca bu romanlarda kilisenin İspanya İç Savaşı'nda keskin bir taraf olduğu da dile getirilmektedir. İspanya İç Savaşı'nı anlatan romanlar bir iç savaşın insanlara ne kadar büyük acılar yaşatabileceğini göstermesi bakımından önemlidir.

İncelenen romanlar savaşları anlama bakımından oldukça önemlidir. Bu romanlarla ilgili savaşa ait bilgiler edinebilmekteyiz. Bu eserler arasında Tolstoy'un “Savaş ve Barış” adlı eseri önemli bir role sahiptir. Bu eser sadece savaşı anlatmakla kalmayıp aynı zamanda savaş felsefesi ile ilgili de derin muhasebeler yapmaktadır. Tolstoy hem 1812 Fransız- Rus Savaşı irdelenmektedir. Bu eserde hem savaş felsefesi hem de tarih felsefesi hakkında önemli tartışmalar yapılmaktadır. Savaşların nedenleri, savaşların yapısı, savaşların sonucu gibi konularda tartışmaları bu eserde görmek

mümkündür. Tolstoy, Savaş ve Barış kavramını ele alırken insanlığın felsefesi, hayata bakışı değişmedikçe yeryüzünde barışın olamayacağını savunmuştur. 1812 savaşını insanlığın gördüğü en büyük felaket olarak nitelendiren yazar daha büyük felaket olan I. Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı'nı görmemiştir. İnsanlığın mevcut felsefesiyle barışı elde edemeyeceği iddası Rus yazarı haklı çıkarmıştır. Tüm anlatılanlar, savaşları anlamakta tarihi kaynaklar gibi romanların da önemli ürünler olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

KAYNAKLAR

- AKAD, M. T. 2011: **20. Yüzyıl Savaşları**, İstanbul.
- AKAD, M. T. 2011: **Modern Savaşın Temel Kavramları**, İstanbul.
- AKTAŞ, Ö. 2012: **Savaşın ve Barışın Öğretmeni Tolstoy**, Bir Eğitimci Olarak L. Tolstoy ve Yasnaya Polyana Okulundaki Uygulamaları, Ankara.
- BAYDAR, O. 2002: **Bir Kaynak Olarak Edebiyat, Toplumsal Tarih Dergisi**, Aralık, İstanbul.
- COLINS, L.-LAPIERRE, D. 1973: **Yasımı Tutacaksın**, İstanbul.
- HASEK, J. 2012: **Aslan Asker Şvayk ve Birinci Dünya Savaşı'nda Başından Geçenler**, İstanbul.
- HEMINGWAY, E. 2007: **Çanlar Kimin İçin Çalıyor**, Ankara.
- HEMINGWAY, E. 2012: **Silahlara Veda**, İstanbul.
- KURAT, A. N. 1970: **Türkiye ve Rusya**.
- KURAT, A. N. 1999: **Rusya Tarihi**, Ankara.
- MALRAUX, A. 2007: **Umut**, İstanbul.
- MITCHELL, M. 2002a: **Rüzgâr Gibi Geçti I**, İstanbul.
- MITCHELL, M. 2002b: **Rüzgâr Gibi Geçti II**, İstanbul.
- MORPORGO M. 2009: **Kayıp Zamanlar**, İzmir.
- MORPORGO M. 2012: **Savaş Atı**, İzmir.
- ÖZTÜRK, C.-OTLUOĞLU, R. 2005: **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Ürünler**.
- REMARQU, E. M. 1973: **Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok**, İstanbul.
- REMARQU, E. M. 2012: **Dönüş Yolu**, İstanbul.
- TOLSTOY, L. 2009: **Sivastopol**, İstanbul.
- TOLSTOY, L. 2010a: **Savaş ve Barış I**, İstanbul.
- TOLSTOY, L. 2010b: **Savaş ve Barış II**, İstanbul.
- WIRTH, L. 2004: **Tarihi Kötüye Kullanma Biçimleriyle Yüzleşmek, Tarihin Kötüye Kullanımı**, İstanbul.
- YILDIRIM, A.-ŞİMŞEK H. 2006: **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara.
- YILMAZ, M. 2010: **Savaş ve Uluslararası Sistem**, Ankara.
- YOLAÇ, M. 2002: **Bir Kaynak Olarak Edebiyat, Toplumsal Tarih Dergisi**, Aralık, İstanbul.